भारतीयविद्वत्परिषत् – Postings – 2010-2021 – वाक्यर्थनिर्णयः
कोराड सुब्रह्मण्यः

Goldman's Translation of वाल्मीकिरामायणम् ---

A lowly Sudra ----

'lowly' is a विशेषणम् of 'शूद्र' ---

संभवव्यभिचाराभ्यां स्याद्विशेषणमर्थवत् - is the नियम (norm that is mentioned in मीमांसा, व्याकरण् etc and followed by all systems) --

the विशेषणम् 'श्वेतः'in ' श्वेतःकाकः' is unmeaningful as there is no संभव of a white crow (at least in India - in Africa there may be).
Similarly, the विशेषणम् 'नीलः'in ' नीलःकाकः' is also unmeaningful as a काक is always नील only and therefore there is no व्यभिचार to the विशेषणम् - नीलः।

As I have already mentioned in another post on रामायणम्, any teacher / translator / commentator should be equipped with the general universal norms of पदवाक्यप्रमाणशास्त्राणि, viz. व्याकरणम्, न्यायवैशेषिके, पूर्वमीमांसा।

On the other hand, if the translator wants to make the culture specific point understandable to people of other cultures, then he may put in brackets -- a Sudra (a person belonging to the last caste as per Indian tradition).

There is another problem -- if you say ' a lowly Sudra ' then it means there is 'a highly Sudra ' -- what about him - the reader may get a doubt - परिशेषन्याय - the king's first wife is good - this implies - the second wife is bad.

Under शूद्राणाम् अनिरवसितानाम् (पा सू 2-4-10), Nagesa discusses (even Panini means it) - सच्छूद्र-s (good Sudras) are allowed to perform certain rites.

What is the problem?

I tell my students - a translator should have very good command, not only on both, the source and target languages. but also on both the cultures. Indian culture is rich in all aspects and most of the time it is difficult to offer a faithful rendering, especially for a work like Ramayanam, at a satisfactory level.

Ramayanam is a Veda and everyone across the globe should read it - it is universal - written for mankind - so one should take care that the real message is delivered - some training in गुरुकुलम् would certainly help (वेदः प्राचेसदासीत् साक्षाद्रामायणात्मना) ।

Counterexample:

athāhaṃ dṛṣṭavān [...]
kālakākolavalayam ... (Mokṣopāya VI.15.23-24)

"Then I (Vasiṣṭha) saw a flock (valaya) of black (kāla) ravens (kākola)."

The point is this -- if the speaker has got a विवक्षा (to show something specifically or highlight some aspect) or if he simply follows सामान्यविशेषभाव or if he exhibits अनादर and in वर्णना etc then there will be such usages --

महर्षिःनारदः - पाकंपचति – द्वौ अपूपौ , कमलानि कमलानि, नीलमाकाशम् etc
In all the above examples the first word is a विशेषण of the latter.

Such issues are available in plenty in works like महाभाष्यम् and its commentaries – लघुमञ्जूषा etc.
If there is any specific विवक्षा -- that too for a translator - as he is supposed to be faithful to the original - then it is okay - I do not see any such विवक्षा on the part of the translator - for people of other cultures I suggested something in parenthesis rather than using a विशेषणम् - the reader, as I mentioned, as another problem , may think that it is only for 'a low Sudra' and not for 'a high Sudra' - the विशेषणम् should not be counterproductive - in fact, in tradition there is this kind of – सच्छूद्र and असच्छूद्र (धर्मशास्त्रेषु) |

जनश्च शूद्रोऽपि महत्त्वमीयात्
Even a Sudra (जाति - the gamut of Sudras - is the meaning) can get greatness.
If you say ' a lowly Sudra ' then you are dividing the जाति, by which the intended meaning of the poet is certainly lost - no big discussion is required to grasp this point.

The word जन -- शूद्रजनौपि - can also become a counterexample! - but it is inserted for metrical reasons.

प्रयुक्तानाम् अन्वाख्यानम् (कैयटः) -- there are already some usages and we have to analyse them - always there are rules followed by exceptions.

Since तत्समशब्द-s are used in the translation of the epic into Indian vernaculars there may not be much problem.

If at all one wants to translate into any other language such as French / English / Deutsche / Spanish etc. the translator be first trained for at least a couple of years in Sanskrit tradition and while doing his work he should adapt terms like - धर्म / योग / तपस् / स्वाध्याय / पुण्य etc , which are pregnant with meaning and offer footnotes / end notes -- so it will be transplanation (translation + explanation) rather than translation .

Of late, there has been a demand that the traditional scholars should come forward to save Ramayanam from being misinterpreted / mistranslated by some Western scholars.

The above demand from scholars is made keeping in mind the न्याय (सुश्रुतः -उत्तरतन्त्रम्) – परमतम् अप्रतिषिद्धम् अनुमतं भवति and it cannot be taken lightly .

In 2008 , after spending a lot of time, I published a book - Theories of Language : Oriental & Occidental and the (D K Publisher sent it to US , Briton, Canada etc . I have refuted the so called 'Theories"(= hypotheses) of Western Linguists , right from Carnap down to Chomsky , starting with Phoneme and ending in Discourse / Semantics. Till date no scholar/student has commented.

The scholars from West (some), often bite more than they can chew in terms of Indian culture/philosophy.

There are apparently only two options - take on such scholars by challenging - put up or shut up, or to spend our valuable time, that is running away with age, in explaining / commenting / educating/ illuminating those who are interested.
The परमतम् should, at all costs and by all means, be refuted without the shadow of doubt.

Therefore, I rather think it is better to support wholeheartedly those scholars / people, who have already engaged the propagators of अपसिद्धान्त with regard to सनातनधर्म of आर्यावर्त / पुण्यभूमि।

यो यथा वर्तते यस्मिन्तस्मिन्नेवं प्रवर्तयन्।
नाधर्मं समवाप्नोति न चाश्रेयश्च विन्दति॥ -- भारतम्

It can be Battle for Sanskrit or any other - we will be there to assist - no questions asked - no adverse comments made. We love Sanskritists.

****

’रामायणम्’ – कोराडीयं व्याख्यानम् ---

This is to just to exhibit as to how difficult it is even to interpret , let alone translate, **रामायणम्** - I did not touch any commentary ---
What is रामायणम्? It is a वेद -- वेदःप्राचेतसादासीत्साक्षाद्रामायणात्मना।

What is this term **रामायणम्**?

रामी च रामश्च रामौ ("पुमान् स्त्रिया’पा **‘ 1-2-67 ,** तल्लक्षणश्चेदेवविशेषः **-** एकशेषः) – रामयोः अयनं गतिः / जीवितम् / चरित्रम् -- रामायणम् (’पूर्वपदात्संज्ञायामगः’पा **8-3-106,** णत्वम् **)** ।

It is the life history of राम and सीता

Who is राम and who is सीता? विष्णु **and** लक्ष्मी --

राघवत्वे'भवत्सीता रुक्मिणी कृष्णजन्मनि ।
अन्येषु चावतारेषु विष्णोरेषानपायिनी ॥
देवत्वे देवदेहेयं मनुष्यत्वे च मानुषी ।
विष्णोर्देहानुरूपां वै करोत्येषात्मनस्तनुम् ॥ **-- विष्णुपुराणम् , 1-9-144,145**

Why सीता was in लङ्का?

राम was born in कर्कटकलग्नम् - (the spouse would either die or have separation or suffer from chronic disease --ज्योतिषम्).।

What is राम? – रमन्ते अस्मिन्योगिनः इति रामः -- घञ् - 'अकर्तरि च कारके संज्ञायाम्' **(पा 3-3-19)--**

In योगानुशासनम् it is ध्यानम् – तत्र प्रत्ययैकतानता ध्यानम् (यो सू **3-2**)

In वेदान्त it is निदिध्यासनम् --आत्मा वा अरे द्रष्टव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः**(बृ उ 2-4-5).**

Both are the same --

एकतानत्वमेतद्धि निदिध्यासनमुच्यते (पञ्चदशी, **1-54**)

तपस्स्वाध्यायनिरतं तपस्वी वाग्विदां वरम्।

What is तपस्?
It is explained in शीक्षा **-** आनन्दवल्ली **-** भृगुवल्ली **(**तैत्तिरीयोपनिषत् **)** – ऋतं च स्वाध्यायप्रवचने च ..... तद्धि तपस्तद्धि तपः -- इत्यादिरूपेण।
In योगानुशासनम् --- तस्य वाचकःप्रणवः, तज्जपस्तदर्थभावनम् (योसू **1-27, 28**) ;
तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि क्रियायोगः (यो सू **2-1**)
शौचसंतोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि नियमाः (यो सू **2-32**)

व्यासभाष्यम्--

तपो द्वन्द्वसहनम्। द्वन्द्वं च जिघत्सापिपासे शीतोष्णे स्थानासने काष्ठमौनाकारमौने च। व्रतानि चैषां यथायोगं कृच्छ्रचान्द्रायणसंतापनादीनि।
Sustaining the pairs - hunger and thirst; cold and heat etc.

शांकरभाष्यम् **(**मुण्डकोपनिषत्, **3-1-5) --**

मनसश्चेन्द्रियाणां च ह्यैकाग्र्यं परमं तपःइति स्मरणात्।

What is स्वाध्याय?

स्वशाखाध्यायः–'स्वाध्यायो'ध्येतव्यः' (तैत्तिरीयारण्यकम् **- 2**) - reciting one's own वेदशाखा regularly.

योगानुशासनम्--

शौचसंतोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि नियमाः (यो सू 2-32)

व्यासभाष्यम्--

स्वाध्यायो मोक्षशास्त्राणाम् अध्ययनम्, प्रणवजपो वा (see also श्रीभाष्यम्)
Even if a प्रवाचक wants to lecture on रामायणम्, he should have at least some idea of these aspects . Because he is lecturing on वेद itself --

वेदःप्राचेतसादासीत्साक्षाद्रामायणात्मना।

I am not touching the काव्य aspect of रामायणम्। This is just an appeal to move carefully while teaching / interpreting रामायणम्।

****

एकस्यैव ग्रन्थेषु शैलीभेदः ---

We have evidence ---

भज गोविन्दं भज गोविन्दं गोविंन्दं भज मूढमते।
संप्राप्ते सन्निहिते काले नहि नहि रक्षति डुकृञ्करणे॥

विश्वं दर्पणदृश्यमाननगरीतुल्यं निजान्तर्गतम्
पश्यन्नात्मनि मायया बहिरिवोद्भूतं यथा निद्रया।
यस्साक्षात्कुरुते प्रबोधसमये स्वात्मानमेवाद्वयं
तस्मै श्रीगुरुमूर्तये नम इदं श्रीदक्षिणामूर्तये॥

युष्मदस्मत्प्रत्ययगोचरयोः विषयविषयिणोः
तमःप्रकाशवद्विरुद्धस्वभावयोः इतरेतरभावानुपपत्तौ सिद्धायां तद्धर्माणामपि सुतरां
इतरेतरभावानुपपत्तिः इत्यतः अस्मत्प्रत्ययगोचरे विषयिणि चिदात्मके युष्मत्प्रत्ययगोचरस्य विषयस्य तद्धर्माणां च अध्यासः
तद्विपर्ययेण विषयिणः तद्धर्माणां च विषये'ध्यासो मिथ्येति भवितुं युक्तम् (ब्रह्मसूत्रशांकरभाष्यम् - अध्यासभाष्यम्)

It is सार्वजनीनम् that शंकराचार्य authored all the above for मन्दाधिकारी, मध्यमाधिकारी and उत्तमाधिकारी।

Since some people (may be some from West) did not have the capacity to compile a text like that it is assumed that it is the same case with others also .

शंकराचार्य (ब्रह्मसूत्रशांकरभाष्यम्, **1-3-33**) heckles such people --

भवति हि अस्माकम् अप्रत्यक्षमपि चिरन्तनानां प्रत्यक्षम्। तथाच व्यासादयो देवताभिः प्रत्यक्षं व्यवहरन्तीति स्मर्यते।
यस्तु ब्रूयात् इदानीन्तनानाम् इव पूर्वेषामपि नास्ति देवादिभिः व्यवहर्तुं सामर्थ्यम् इति स जगद्वैचित्र्यम्प्रतिषेधेत्।
इदानीमिव च नान्यदापि सार्वभौमः क्षत्रियो'स्तीति ब्रूयात्। ततश्च राजसूयादिचोदना उपरुन्ध्यात्।
इदानीमिव च कालान्तरे'पि अव्यवस्थितप्रायान्वर्णाश्रमधर्मान्प्रतिजानीत। ततश्च व्यवस्थाविधायि शास्त्रम् अनर्थकं स्यात्।

.... ऋषीणामपि मन्त्रब्राह्मणदर्शिनां सामर्थ्यं नास्मदीयेन सामर्थ्येन उपमातुं युक्तम् **!**
तस्मात्समूलमितिहासपुराणम्।

May be the scholar did not digest the purport of योगानुशासनम् **(**मूलम्**)** **-** योगिप्रत्यक्षम्**|**
Translation will not do .

Nor did he study ज्योतिषम्-- he should have studied at least a 1000 जातकचक्राणि (horoscopes) then it would have been clear to him as to why there will be difference in the mental and physical capabilities of different people .
A person who did not study 14 विद्यास्थानs cannot comment on a पुराणम् like भागवतम् which is the essence of वेदान्त।
A rather राजसं समाधानम् -- I studied 14+ विद्यास्थानानि, was a farmer (agriculture -- both cultivation and livestock) for 21 years , am a plumber , electrician, motorbike mechanic etc .
If you have शनि in उच्च (zenith) in अष्टमस्थानम् then it is possible to become a jack of all trades.

अपाणिनीयम् **is not an** अपशब्द **–** पाणिनि **himself employed an** अपाणिनीयशब्द **--**
'अपरस्पराः क्रियासातत्ये**' (6-1-139)--** **'**सातत्ये**'is** अपाणिनीय।

उत्तमः-

शब्दान्तरमिदं विद्याद्दुष्टमभ्यन्तरं त्रिषु --महाभाष्यम्, अणिञोरनार्षयोःगुरूपोत्तमयोः ष्यङ्गोत्रे, पा **4-1-78**
उत्तमशब्दःअव्युत्पन्नःइतितात्पर्यम्।

उद्गतं तमःयस्मात्सःउत्तमः -- श्रीधरव्याख्यानम्**,** भागवतम् **-** **1** ।

Almost all पुराणs have interpolations - especially स्कन्दपुराणम्(1,00,000 श्लोकाः)

It is a waste of time even to think that some scholar from South India authored भागवतम्।

****

बुद्धि – मेधा--प्रज्ञानां भेदः (गायत्रीमन्त्रः - मेधादक्षिणामूर्तिमन्त्रः) ---

Take a look at this --

बुद्धिर्मनीषा धिषणा धीः प्रज्ञा शेमुषी मतिः

धीर्धारणावती मेधा

------- अमरकोशः

मनीषा etc are terms that are generally used to refer to बुद्धि।

I am quoting the above lines from Amarakosa that I learnt at the age of five (after fifty seven years) - this is मेधा, i e the capacity of बुद्धि that can retain things learnt / seen / heard etc for a long period of time. Nowadays most of the people are not using their मेधा and slowly it is diminishing. युगधर्म can be another reason - just like in the case of health - 99% people have everything/many things except health .

बुद्धि / धीः is the base of all mental, physical and other kinds of activities .

शंकराचार्य in सूत्रभाष्यम् (2-4-6) says --

श्ब्दस्पर्शरूपरसगन्धविषयाः पञ्च बुद्धिभेदाः, तदर्थानि पञ्च बुद्धीन्द्रियाणि।..........

सर्वार्थविषयं त्रैकाल्यवृत्ति मनस्तु एकम् अनेकवृत्तिकम्। तदेव वृत्तिभेदात्क्वचित्भिन्नवद्व्यपदिश्यते **-** ’मनो बुद्धिरहङ्कारः चित्तं च’ इति। तथाच श्रुतिः – कामस्संकल्पो विचिकित्सा श्रद्धा’श्रद्धा धृतिः अधृतिः ह्रीः धीः भीः इत्येतत्सर्वं मन एव (बृह उप 1-5-3).

Here isभाष्यवार्तिकम् **of** सुरेश्वराचार्य on the above श्रुति ---

विज्ञानं निश्चितं धीः स्यात्भयं भीरभिधीयते। एतत्सर्वं मनो ज्ञेयम् इति तादात्म्यमुच्यते।।
बुद्धेश्च मनसश्चैक्यं विवक्षित्वोपसंहृतिः। इन्द्रियाण्यपि सर्वाणि स्वान्तस्यैव तु वृत्तयः॥

चित्तं तु चेतो हृदयं स्वान्तं हृन्मानसं मनः – अमरः|

स्वान्तशब्देन बाह्येषु विषयेषु अविक्षिप्तम् अनाकुलं मन उच्यते **–** कैयटः **,** क्षुब्धस्वान्त **...** पा सू **7-2-18**
.

प्रज्ञा is that kind of बुद्धि by which one can do several or many activities related to mind or body or both. One has to note that कोश does not necessarily register Vedic meanings.

****

दशाङ्गुलम् --

According to शुल्बसूत्रम् – पुरुष is a measurement of पञ्च अरत्नयः।
प्रकोष्ठे विस्तृतकरे हस्तः , मुष्ट्या तु बद्धया स रत्निः स्यात् ।
अरत्निस्तु निष्कनिष्ठेन मुष्टिना ॥
ऊर्ध्वविस्तृतदोःपाणिनृमाने पौरुषं त्रिषु – अमरः ।

पुरुषात्प्रमाणे’न्यतरस्याम् (पा सू 4-1-24) ङीब्विकल्पः -- द्विपुरुषा / द्विपुरुषी रज्जुः।

Here in पुरुषसूक्तम् (all five वेदs) – पुरुषः .... अत्यतिष्ठत् दशाङ्गुलम्
(सूक्ष्मरूपेण अत्यतिष्ठत्)।

For deciding meaning we have to visit पूर्वमीमांसा --

Sometimes one has to take the लक्ष्यार्थ / गौणार्थ --’गुणवादस्तु’ (पू मी सू) – गौणा एते शब्दाः (शाबरभाष्यम्) ।

..... विश्वसृजामयनं सहस्रसंवत्सरम् - is a मन्त्र। Here there is a doubt - is this सत्रम् meant for गन्धर्वs who live for 1000 years or only for मनुष्याः?

There also - is the सत्रम् for मन्युष्याणाम् , who enhance their longevity by रसायनs of आयुर्वेद or is it कुलकल्प?

आयुर्वेद does not say that आयुष् can be enhanced ! - then what about prescriptions like - क्षीरेणायुष्यवर्धनम्? No , they are अर्थवादs , because वेद says - शतायुःपुरुषः।
Nor can it be कुलकल्प, which means the sons , grandsons etc can perform - because the न्याय is – शास्त्रफलं प्रयोक्तरि।

Then ?

.....गौणी संवत्सराभिधा (शास्त्रदीपिका) - the word संवत्सर is a गौणशब्द ---

सहस्रसंवत्सरं तदायुषाम् असंभवात्मनुष्येषु (पू मी सू 6-7-13-31)

अहानि वा अभिसंख्यत्वात् (पू मी सू 6-7-13-40) - सिद्धान्तसूत्रम् --

सहस्रसंवत्सरम् in the मन्त्र means सहस्रदिनानि ।

So दशाङ्गुलम् is a गौणशब्द।

Then why दश, why not नव, पञ्च etc ?

The question is untenable , because वेद does not have a कर्ता, अपौरुषेयःवेदः --

यः वेदस्य कर्ता सः पर्यनुयोक्तव्यः किम् ...... तदभावात् .... (शाबरभाष्यम् , अध्याय 2) |

In such cases the general answer is - अशोकवनिकान्यायेन ---

where to put सीता - under अशोकवृक्ष - - why not under an आम्रवृक्ष? okay - then why not under a वटवृक्ष? - natural AC --

कूपोदकं वटच्छाया तांबूलं तरुणीकुचौ।
शीतकाले भवेदुष्णम् उष्णकाले तु शीतलम्॥

Well water,shade of a banyan tree, the breasts of a young lady - these will be warm during winter and cool during summer.

Under some tree or the other सीता is to be put , so ....

****

Doubt in Pranama Ramayanam

In the book PranamaRamayanam by Late SubramaniaSastrigal, the opening verse of BALA KANDAM is --

"वेलोल्लङ्घनकृद्दयाजलनिधिर्व्यालोलभृङ्गोल्लस-
त्कालोत्फुल्लसरोजचारुवदनो नीलोत्पलश्यामल: ।
लीलोत्खण्डितभीमकार्मुकवर; कालोऽसतां पालने
लोलो दीनजनस्य कोसलसुताबालोस्तु मे श्रेयसे ॥"

Sri Rama Ghanapatigal of Hyderabad has translated the meaning of all the 682 verses of this Kavyam in TAMIL. He has translated the opening word "वेलोल्लङ्घनकृत्" - as " RAMA,-who has crossed the ocean limit to save Sita Devi"-ஸ்ரீதேவியானஸீதையைக்காப்பதற்காகக்கடலெல்லையைத்தாண்டி னகருணைக்கடலும்"
Presumably he has construed the word"वेलोल्लङ्घनकृत्"-वेलाम् उल्लङ्घनकृत्कर्ता -वेलाम्- as the ocean limit - 'समुद्रकूलम् .
It is Hanuman who crossed the ocean first and SRI RAMA thereafter. As the opening verse is 'मङ्गलाचरणम्, I doubt that this could have been the intention of the poet to use the word .वेलोल्लङ्घनकृत् in the beginning of the verse in BALA KANDAM.
According to शब्दकल्पद्रुम the word वेला-काल:। तत्पर्याय: समय: . Therefore the intention of the poet could have been to indicate ब्रहम or बहमतत्वम्, which transcends both time and space-कालदेशावधिभ्यां निर्मुक्तं.

Is such interpretation tenable?

..... वेलातटे जैमिनिम्' - इतिप्रयोगः।वेला = समुद्रः।

अब्ध्यम्बुविकृतौ वेला कालमर्यादयोरपि -- अमरः3-3-198

वेलृ = गतौ - भ्वादिः - वेलति – पचाद्यच् 3-1-134 , अजाद्यतष्टाप् 4-1-4।

वेल्यते अनया इति वा – वेल = कालोपदेशे - चुरादिः - 'गुरोश्चहलः'3-3-104 अङ्।

So Sri Rama Ghanapathigal is correct .

>According to शब्दकल्पद्रुमthe word वेला -कालः।तत्पर्यायः।समयः . Therefore the intention of the poet could have been to indicate ब्रह्मor बह्मतत्वम्, which transcends both time and space-कालदेशावधिभ्यांनिर्मुक्तम्.
This interpretation is not possible --
काल (कलयतीति कालः) - is a form of माया (असदर्थप्रकाशनशक्तिः - पदमञ्जरी 4-4-124) of ब्रह्मन्। दिक्कालाद्यनवच्छिन्न.. – भर्तृहरिः (नीतिशतकम्) ।

कालःपचति भूतानि कालःसंहरति प्रजाः। -- भारतम् – आदिपर्व ।
There is neither दिक् nor काल nor देश । But they are required to run the show -
वैदिक-स्मार्ता-रोग्य-दैनन्दिन- राजकीया-र्थिक-व्यवहाराः।

तमस्य लोकतन्त्रस्य सूत्रधारं प्रचक्षते। .... यंलोकोनातिवर्तते etc -- कालसमुद्देशः - पदकाण्डः - वाक्यपदीयम्।

वेलायाःउल्लङ्घनम् - तत्करोतीति - वेलोल्लङ्घनकृत् – सर्वलोपी क्विप्कृत्प्रत्ययः - क्विप्च 3-2-76 – ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् 6-1-71 । कृत्तद्धितसमासाश्च 1-2-46 - प्रातिपदिकत्वम्।

****

अचला – अनिश्चला---

अनिश्चला is like अनुत्तमम् (ममाव्ययमनुत्तमम् - भगवद्गीता**7-24**) and अनुत्तमाम् (मामेवानुत्तमां गतिम् – भगी **7-18**) |

There could have been another difficulty to surmount. I find that "निश्चला" means "the Earth" and hence using "निश्चला" as adjective for bhakti or devotion might not have been considered proper and Vedavyasa, in all his wisdom could have thought of using "अनिश्चला

--- Vedavyasa used both निश्चला and अचला (बुद्धिः) --

श्रुतिविप्रतिपन्नाते यदा स्थास्यति निश्चला।
समाधानचपला बुद्धिः तदा योगमवाप्स्यसि॥ भगवद्गीता **2-53**

If you want usage of निश्चलाभक्ति only, then I shall quote from my seventh class (1967) memory --

नास्था धर्मे न वसुनिचये नैव कामोपभोगे
यद्यत्भव्यं भवतु भगवन्पूर्वकर्मानुरूपम्।
एतत्प्रार्थ्यं मम बहुमतं जन्मजन्मान्तरे'पि
त्वत्पादांभोरुहरहयुगगता निश्चला भक्तिरस्तु॥ मुकुंदमाला

you need not have any doubt about the usage nor doubt the wisdom of Vedavyasa.

****

सर्वतीर्थाभिषेचिनी इत्यस्यार्थः---

सर्वपापहरे देवि सर्वतीर्थाभिषेचिनि।
पावने सुरभिश्रेष्ठे देवि तुभ्यं नमो'स्तु ते॥

सर्वाणि तीर्थाणि अभिषेचयति इति सर्वतीर्थाभिषेचिनी --

संबुद्धौ – हे सर्वतीर्थाभिषेचिनि !

अभिषेचनं शीलमस्याः अस्तीति अभिषेचिनी - 'सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये' (पा सू 3-2-78) इति ताच्छील्ये णिनिः। 'स्त्रियाम्', ' ऋन्नेभ्यो ङीप्' (पा सू 4-1-5).

षिच = क्षरणे - तुदादिः

सर्वतीर्थानि अभिषेचयति = तत्रवर्ततेइत्यर्थः – अथवा सर्वतीर्थेषु वसन्ती तानि पवित्रीकरोति इत्यर्थः। धातूनाम् अनेकार्थत्वात्।

तीर्थम् = क्षेत्रम्, जलाधारश्च।

देवी is staying in all तीर्थs and it is her nature .

****

पापयोनिः – विभिन्नदर्शनानि ---

The following may help in arriving at the right तात्पर्यम् --

Does निन्दा mean निन्दा or something else?

What is the problem?

Some, nay, most of the commentators simply interpret the निन्दावाक्यानि as having their purport in निन्दा I This is against the standard of वाक्यशास्त्रम्, i e पूर्वमीमांसा।

कुमारिल laments at the outset of श्लोकवार्तिकम् --

प्रायेणैव हि मीमांसा लोके लोकायतीकृता (भर्तृमित्रादिभिःइत्यर्थः)

लोके आयतं व्याप्तं लोकायतम् = नास्तिकविद्या (even in अर्थशास्त्रम् it is the same meaning) – भर्तृमित्र etc had brought bad reputation to मीमांसा by their efforts.

As a result today we do not have at least a dozen scholars in मीमांसा।

As has already been stated earlier, one should have the knowledge of the three basic systems - पदवाक्यप्रमाणशास्त्राणि - व्याकरणम्, मीमांसा and न्य़ाय ।

The सिद्धान्त is - any निन्दा would have its तात्पर्यम् into स्तुति of the praiseworthy rather than into निन्दा of the condemned - this is called नहिनिन्दान्याय।

न्यायशरीरम् and explanation will be given.

If you are commenting / lecturing on रामायणम्, then the रावणनिन्दा, that is there , has to be interpreted not as रावणनिन्दा but as रामस्तुति ।

A वेद called रामायणम् should not generate any hatred against रावण, rather generate भक्ति in राम – रमन्ते अस्मिन्योगिनः।

Just see योगवासिष्ठम्।

Similarly, दुर्योधनादिनिन्दा in भारतम् is to be interpreted not as दुर्योधनादिनिन्दा but as धर्मराजादिस्तुति for the simple reason that a वेद called भारतम् should not prompt hatred against दुर्योधन etc. rather generate शान्ति thru धर्मराज etc.

We come across five kinds of sentences in वेद -

विधि - मन्त्र- निषेध- अर्थवाद - नामधेय

विधिवाक्यानि स्वतः प्रमाणानि - विधिवक्यs are independently authoritative .

अर्थवादवाक्यानि are not independently प्रमाणम्, but by getting वाक्यैकवाक्यता with विधिवाक्यानि।

Any sentence can be put under two headings – विधि or निषेध (universal).

अर्थवादs are chiefly two kinds - स्तुत्यर्थवाद (commending/ eulogizing) and निन्दार्थवाद (condemning).

स्तुत्यर्थवादs are विधिशेष and निन्दार्थवादs are निषेधशेष - generally .

आम्नायस्य क्रियार्थत्वात् आनर्थक्यम् अतदर्थानाम् (जैमिनिसूत्रम् - अर्थवादाधिकरणम्, 1-2-1-1) - पूर्वपक्षसूत्रम्
वेद ordains कर्मs. Therefore, the sentences, which do not denote any कर्म, (अर्थवादाः) are unmeaningful.

सिद्धान्तसूत्रम् --

विधिनात्वेकवाक्यत्वात् स्तुत्यर्थेन विधीनां स्युः (2-1-1-7)

Such अर्थवादवाक्यs get एकवाक्यता with विधिवाक्यs(becomeविधिशेष) since they praise the विधि (and thus are not unmeaningful)

Here Jaimini does not say anything about निषेधवाक्यs and निन्दार्थवाद --

शबरस्वामी in his भाष्यम् clarifies (नहिनिन्दान्यायशरीरम्)--

"नहि निन्दा निन्द्यं निन्दितुं प्रयुज्यते ! किंतर्हि? निन्दितादितरत्प्रशंसितुम्। तत्र न निन्दितस्य प्रतिषेधो गम्यते किंत्वितरस्य विधिः" |

निन्दा is not employed to condemn the condemned . Then what for? To praise the other ,i e the commendable . There the censure of the condemned is not implied, rather the injunction of the other.

So , in the present context , 'पापयोनयः' should not be taken as निन्दा of स्त्रियः, वैश्याःetc , rather स्तुति of others - that is the तात्पर्यम्।

' विषं भुङ्क्ष्व,मा चास्य गृहे भुक्थाः' - consume poison , do not have food in this person's house - here one has to take the तात्पर्यम्, I e not having food in that person's house, and not consuming poison (if it is taken then one would die and the question of having food does not arise at all).

मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य ये'पि स्युःपापयोनयः।
स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्रास्ते'पि यान्ति परां गतिम्॥

किंपुनर्ब्राह्मणाःपुण्याःभक्ता राजर्षयस्तथा।
अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम्॥

When I said एकवाक्यता, I was closely following पूर्वमीमांसा --

अर्थैकत्वादेकंवाक्यंसाकाङ्क्षं चेद्विभागेस्यात् - जैमिनिसूत्रम्, 2-1-14-46

The word पदम् is not inserted deliberately by Jaimini - so that it can be a definition of a वाक्यम् as well as महावाक्यम् -

if a single meaning or purpose is proposed and when separated, if the parts are found to be wanting then that is a वाक्यम् / महावाक्यम्।

If the sentence is split , while there is एकवाक्यता then it will be a दोष (defect) called वाक्यभेद --

संभवत्येकवाक्यत्वे वाक्यभेदस्तु नेष्यते (श्लोकवार्तिकम् - प्रत्यक्षसूत्रम् – श्लो 9)

when there is एकवाक्यता one should not split the वाक्यम्।
This is an important norm accepted and followed in all शास्त्रs .

Just an example from शांकरसूत्रभाष्यम् (3-3-57) -

केचित्त्वत्र समस्तोपासनपक्षं ज्यायांसं प्रतिष्ठाप्य ज्यायस्त्ववचनादेव व्यस्तोपासनापक्षमपि सूत्रकारो'नुमन्यत इति कथयन्ति।
तदयुक्तम् – एकवाक्यतावगतौ वाक्यभेदकल्पनस्यान्याय्यत्वात्।

I quoted this simply to show that while deciding the meaning of a sentence एकवाक्यता is taken as a ' final blow' ,i e there is no room for further discussion.

Such instances are there in all शास्त्रs - 'स्थाने'न्तरतमः'is just an example from Panini.

A महावाक्यम् consists of two or more अवान्तरवाक्यs .

In the present case each verse is an अवान्तरवाक्यम्।

One cannot connect the words of two verses in a haphazard way and unless the आकाङ्क्षा demands we should not change the order of words in each अवान्तरवाक्य।

One more norm - the शैली (style) of the author also is to be taken into consideration (Patanjali in महाभाष्यम् resorts to this in a number of places while deciding the वाक्यार्थ।

In the present case --

वेदव्यास in the second verse (also) prefixes विशेषणे --

पुण्याःभक्ताःब्राह्मणाःतथा राजर्षयः

If पापयोनयः is to be taken separately then the same process is to be applied here also -

1.पुण्याः2. भक्ताः3. ब्राह्मणाःतथा राजर्षयः

Technically this is called - विनिगमकाभावात्(=एकपक्षसाधकयुक्तेः अभावात् - there is no any logic to support either and shun the other , i e both are equally strong .

One more point - 'स्त्रियःवैश्याःतथा शूद्राः'is in between ये'पि and ते'पि । Had वेदव्यास had in mind that पापयोनयः is separate then he would have put 'स्त्रियः etc ' away from the duo of correlatives - ये'पि -ते'पि।

So one cannot do thus - ये'पि पापयोनयः ते'पि, स्त्रियःवैश्याःतथा शूद्राः, i e the order is not to be disturbed .
Any commentator has to follow the norms of पदवाक्यप्रमाणशास्त्राणि।

I have discussed the importance of एकवाक्यता in महावाक्यविचारः (available online).

We look at commentaries from the point of शास्त्रप्रामाण्यम् rather than the personality.

So there will be वाक्यभेददोष if पापयोनयःi s split from the विशेष्यs - स्त्रियःetc., and taken separately.

The स्त्रियःवैश्याःतथा शूद्राः, even if they may be पापयोनयः, they also get परां गतिम्।

****

रामायणम् – कोराडीयं व्याख्यानम्

This is to just to exhibit as to how difficult it is to even interpret , let alone translate, रामायणम् - I did not touch any commentary ---

What is **रामायणम्** ? It is a वेद -- **वेदःप्राचेतसादासीत्साक्षाद्रामायणात्मना।**

What is this term **रामायणम्** ?

रामी च रामश्च रामौ("पुमान्स्त्रिया ' पा 1-2-67 , तल्लक्षणश्चेदेवविशेषः - एकशेषः) – रामयोःअयनं गतिः जीवितम् / चरित्रम् -- रामायणम् ('पूर्वपदात्संज्ञायामगः ' पा 8-3-106, णत्वम्)

It is the life history of राम and सीता

Who is राम and who is सीता ? विष्णु and लक्ष्मी --

राघवत्वे भवेत्सीता रुक्मिणी कृष्णजन्मनि ।

अन्येषु चावतारेषु विष्णोरेषानपायिनी ॥ -- विष्णुपुराणम् , 1-9-144

Why सीता was in लङ्का ?

राम was born in कर्कटकलग्नम् - (the spouse would either die or have separation or suffer from chronic disease -- ज्योतिषम्).।

What is राम ? – रमन्ते अस्मिन्योगिनः इति रामः -- घञ् 'अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् ' (पा 3-3-19)--

In योगानुशासनम् it is ध्यानम् – तत्र प्रत्ययैकतानता ध्यानम् (यो सू 3-2)

In वेदान्त it is निदिध्यासनम् --आत्मा वा अरे द्रष्टव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः (बृ उ 2-4-5).

Both are the same --

एकतानत्वमेतद्धि निदिध्यासनमुच्यते (पञ्चदशी , 1-54)

तपस्स्वाध्यायनिरतं तपस्वी वाग्विदां वरम्।

What is तपस् ?

It is explained in शीक्षा - आनन्दवल्ली - भृगुवल्ली (तैत्तिरीयोपनिषत्) – ऋतं च स्वाध्यायप्रवचने च ..... तद्धि तपस्तद्धि तपः -- इत्यादिरूपेण।

In योगानुशासनम् --- तस्य वाचकः प्रणवः ,तज्जपस्तदर्थभावनम् (यो सू 1-27, 28) ;

तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि क्रियायोगः (यो सू 2-1)

शौचसंतोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि नियमाः (योसू 2-32)

व्यासभाष्यम् --

तपो द्वन्द्वसहनम् । द्वन्द्वं च जिघत्सापिपासे शीतोष्णे स्थानासने काष्ठमौनाकारमौने च । व्रतानि चैषां यथायोगं कृच्छ्रचान्द्रायणसंतापनादीनि।

Sustaining the pairs - hunger and thirst ; cold and heat etc.

शांकरभाष्यम् (मुण्डकोपनिषत् , 3-1-5) –मनसश्चेन्द्रियाणां च ह्यैकाग्र्यं परमं तपः इति स्मरणात्।

What is स्वाध्याय ?

स्वशाखाध्यायः-- 'स्वाध्यायो' ध्येतव्यः' (तैत्तिरीयारण्यकम् - 2) - reciting one's own वेदशाखा regularly .योगानुशासनम् --

शौचसंतोषतपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि नियमाः(यो सू 2-32)

व्यासभाष्यम् --

स्वाध्यायो मोक्षशास्त्राणाम् अध्ययनम् ,प्रणवजपो वा (see also श्रीभाष्यम्)

Even if a प्रवाचक wants to lecture on रामायणम्, he should have at least some idea of these aspects. Because he is lecturing on वेद itself --

वेदःप्राचेतसादासीत्साक्षाद्रामायणात्मना।

I am not touching the काव्य aspect of रामायणम् । This is just an appeal to move carefully while teaching / interpreting रामायणम्।

Since तत्समशब्द-s are used in the translation of the epic into Indian vernaculars there may not be much problem .

If at all one wants to translate into any other language such as French / English / Deutsche / Spanish etc. the translator be first trained for at least a couple of years in Sanskrit tradition and while doing his work he should adapt terms like - धर्म / योग / तपस् / स्वाध्याय / पुण्य etc , which are pregnant with meaning and offer footnotes / end notes -- so it will be transplantation (Translation + Explanation) rather than translation .

****

अपरस्परसंभूतम् – कोराडीयं व्याख्यानम्, भाषान्तरीकरणं च ---

अवतारिका -

(अथ द्वादशभिःश्लोकैःआसुरींप्रवृत्तिं विवृणोति) नास्तिकानां मते 'प्रत्यक्षमेकं चार्वाकाः' इत्युक्तरीत्या सत्यधर्मेश्वरादि नास्त्येव । सर्वं तावत्स्वाभाविकमेव जगत् इत्याह द्वितीयेन—

भगवद्गीता (16-8)--

असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुरनीश्वरम्।

अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकम्॥

असत्यमिति। सत्यशब्दवाच्यं , ' सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म ' – तैत्तिरीयोपनिषत् -- इत्यादि वेदवाक्यप्रतिपाद्यं जगतः कारणं ब्रह्म इति नास्ति किञ्चिद्वस्तु। ' नास्तिको वेदनिन्दकः' इति मनुः। यदा वेदस्य प्रामाण्यं नास्ति तदा तत्प्रतिपाद्यस्य जगत्प्रतिष्ठाहेतुरिति जेगीयमानस्य धर्मस्यापि नास्ति प्रामाण्यम् - ' धर्मो विश्वस्य जगतः प्रतिष्ठा ' - महानारायणोपनिषत् । प्रतितिष्ठति अनया इति धर्म उच्यते। धारणाद्धर्म इत्याहुःइति तद्विदः। अथ अनुमानगम्यः ईश्वरः नियन्ता जगतः इत्यपि अनृतमेव। स्वाभाविकत्वात्सुखदुःखानां न प्रमाणान्तरापेक्षा। अथ यदि तत्र नैव कश्चन अधिकारी कथम् एतज्जगत्संभवति इति आकाङ्क्षायाम् आह – अपस्परसंभूतम् अपरस्परेण स्त्रीपुरुषनिरन्तरसंयोगक्रियया संभवनं यस्य तज्जगत् - 'अपरस्पराः क्रियासातत्ये ' इति पाणिन्यनुशासनेन (6-1-139) अपरे च परे च इति विग्रहे सुडागमःक्रियासातत्यद्योतकः समासाश्रयः निपातितः। जगतः अविच्छेदेन संभवः अनेन सूचितस्सन्प्रलयादिकं निराकरोति।

अपरस्परत्वं कस्य हेतोःइत्यतआह – कामहैतुकम् इति। काम एव हेतुः अपरस्परस्य। अपरस्परशब्दःकामहैतुकम् इत्यनेन साकाङ्क्षः- गमकत्वात्समासः। अर्थात्कामेन तावत्स्त्रीपुरुषयोः संयोगःअविच्छेदेन गच्छति इति जगदपि अविच्छेदेन वर्तते इत्यर्थः। किमन्यत् ? कामहेतुकाविच्छिन्नस्त्रीपुरुषसंयोगक्रियां विना नान्यत्किञ्चित्कारणं जगतः संभवस्य अस्ति इत्यर्थः।

English Translation --

Intro : (Now Vedavyasa explains the behavior of demons by twelve verses) Here is the second verse, which gives the doctrine of Carvakas tersely . Carvakas (ethiests) believe Pratyaksam (Perception) as the only Means of Knowledge . Neither Veda nor Dharma

nor anything proposed by Veda , such as ईश्वर, is acceptable to them . Everything in the universe happens naturally -

There is no anything called Brahman that is described as the cause of the world and denoted by the term Satyam in Upanisats . Dharma , which is said to be the base of the universe , is also meaningless. Rather, the universe does exist simply due to the continuous union of males and females caused by lust.

प्रामाण्यं हेतुत्वमित्यर्थः। वेदप्रामाण्याभावाद्धर्मस्य न हेतुत्वं जगद्विषये । अथवा धर्मेण वेदस्य ,जगद्विषये च न धर्मस्य प्रामाण्यम् इति परम्परा। महावाक्यार्थःस्वीकरणीयः , अवान्तरवाक्यार्थस्य साकाङ्क्षत्वात्। महावाक्यस्यावधिश्च विवक्षामनुसृत्यैव।

' सति महावाक्ये नावान्तवाक्यं प्रमाणम् ' इति शाबरभाष्यम् अर्थवादाधिकरणे (6-4-7-25) ।

वस्तुतः प्रमाणम् इतिशब्दस्य हेतुरप्यर्थः --

वैशेषिकदर्शनम् **-**

अस्येदं कार्यं कारणं संयोगि वियोगि समवायि चेति लैङ्गिकम् 9-2-1

हेतुरपदेशो लिङ्गं प्रमाणं करणमित्यनर्थान्तरम् 9-2-4

(लिङ्ग्यते ज्ञायते अनेन इति लिङ्गं हेतुः – लैङ्गिकम् अनुमानम्)

पाणिनीयम्

तदशिष्यं संज्ञाप्रमाणत्वात् पा सू 1-2-53 (प्रमाणम् = प्रत्यायकः / वाचकः)

योगप्रमाणे च तदभावे अदर्शनं स्यात् पा सू 1-2-55(प्रमाणम्=प्रत्यायकः)

प्रधानप्रत्ययार्थवचनम् अर्थस्य अन्यप्रमाणत्वात् पा सू 1-2-56 (प्रमाणम्=हेतुः/करणम्)

अमरकोशः

प्रमाणं हेतुमर्यादा शास्त्रेयत्ताप्रमातृषु

मेदिनीकोशः **---**

प्रमाणं नित्यमर्यादाशास्त्रेषु सत्यवादिनि।

इयत्तायां च हेतौ च क्लीबैकत्वे प्रमातरि॥

एकत्वे’पीति रभसः।

प्रमीयते अनेन इति प्रमिमीते इति वा प्रमाणम्।

प्रमाणम् = हिंसकः (मीङ् हिंसायाम्) – वाक्यपदीये पदकाण्डे जातिसमुद्देशे श्लो 4,5

Can so many great scholars go wrong for 1200+ years in the interpretation / translation of a term that is pregnant with meaning -

अत्र विद्वांसः प्रमाणम् --

This is simply to suggest that one should be careful while going thru commentaries – प्रमादो धीमतामपि - not to accept everything at face value .

While helping **Bhagavadgita Foundation** I came across the following verse of Bhagavadgita (16-8)--

असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुरनीश्वरम्।

अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकम्॥

I got reminded the पाणिनिसूत्रम् - अपरस्पराःक्रियासातत्ये (6-1-139) which I learnt in 1973.

कोराडीयं व्याख्यानम् **--**

अवतारिका -

(अथ द्वादशभिःश्लोकैःआसुरीं प्रवृत्तिं विवृणोति) नास्तिकानां मते ’प्रत्यक्षमेकं चार्वाकाः’ इत्युक्तरीत्या सत्यधर्मेश्वरादि नास्त्येव।सर्वं तावत्स्वाभाविकमेव जगत् इत्याह द्वितीयेन--

असत्यमिति। सत्यशब्दवाच्यं , ’ सत्यंज्ञानमनन्तंब्रह्म ’ इत्यादिवेदवाक्यप्रतिपाद्यं जगतःकारणं ब्रह्म इति नास्ति किञ्चिद्वस्तु। ’ नास्तिकोवेदनिन्दकः’ इति मनुः। यदा वेदस्य प्रामाण्यं नास्ति तदा तत्प्रतिपाद्यस्य जगत्प्रतिष्ठाहेतुरिति जेगीयमानस्य धर्मस्यापि नास्ति प्रामाण्यम्। प्रतिष्ठति अनया इति धर्म उच्यते। धारणाद्धर्ममित्याहुः इति तद्विदः। अथ अनुमानगम्यः ईश्वरः नियन्ता जगतःइत्यपि अनृतमेव। स्वाभाविकत्वात्सुखदुःखानां न प्रमाणान्तरापेक्षा। अथ यदि तत्रनैव कश्चन अधिकारी कथम् एतज्जगत्संभवति इति आकाङ्क्षायाम् आह – अपस्परसंभूतं निरन्तरसंभववत् -

'अपरस्पराःक्रियासातत्ये ' इतिपाणिन्यनुशासनेन अपरे च परे च इति विग्रहे सुडागमः क्रियासातत्यद्योतकः समासाश्रयः निपातितः। जगतः अविच्छेदेन संभवः अनेन सूचितस्सन्प्रलयादिकं निराकरोति। तच्च कस्य हेतोःइत्यतआह – कामहैतुकम् इति। काम एव हेतुः अपरस्परसंभवस्य। अर्थात्कामेन तावत्स्त्रीपुरुषयोः संयोगः अविच्छेदेन गच्छति इति जगदपि अविच्छेदेन वर्तते इत्यर्थः। किमन्यत् ? कामहेतुकाविच्छेदसंभवं विना नान्यत्किञ्चित्जगतःकारणम् अस्ति इत्यर्थः।

Let me explain the पाणिनिसूत्रम्--

अपरस्पराःक्रियासातत्ये (6-1-144) –सुट् निपात्यते। अपरस्पराःसार्था गच्छन्ति।सततम् अविच्छेदेन गच्छन्तीत्यर्थः। क्रिया- इतिकिम्? अपरपरा गच्छन्ति। अपरे च परे च सकृदेव गच्छन्तीत्यर्थः(कौमुदी)

अपरस्पराः - to explain this term Panini used a word that cannot be analyzed by Panini , but by a पूर्वाचार्यसूत्रम् - लुम्पेत्(अन्त्यम्)- this aspect is discussed in another post viz पाणिनेःअपाणिनीयप्रयोगः , here on BVP.

Here the meaning of सुट् , i e क्रियानैरन्तर्यम् , is very important - suppose there is bumper to bumper traffic on a highway (or any city road) all the time we say-

अपरस्पराणि वाहनानि गच्छन्ति।

' न कदाचित् अस्मिन्महापथे गमनं विच्छिद्यते इत्यर्थः ' - पदमञ्जरी।

Hereunder I produce some commentaries in **Sanskrit, Hindi and English** .

Only one commentator (नीलकण्ठदीक्षितः - भावदीपे) quoted this सूत्रम् , but misinterpreted . It is not mandatory to quote Panini everywhere but when we come across a term like this , which is pregnant with meaning, then better explain the inner meaning with proof .

In ब्रह्मसूत्रभाष्यम् , शंकराचार्य quoted only for मयट् and क्तिच्।

Vedavyasa preferred this word to denote some special meaning , but none of the commentators had noticed this. The translators are hopeless.

There are शंकर-रामानुज-मध्व-वल्लभाचार्याः ,आनन्दगिरि-वेदान्तदेशिक-जयतीर्थ-वेङ्कटनाथ-नीलकण्ठदीक्षित-मधुसूदनसरस्वत्यादयः।

परमार्थप्रपा **-** translated into Telugu by Vidvan Bulusu AppannasastrI , a great नैयायिक says -

अपरशब्दःसकारान्तः।अपरश्चपरश्च अपरस्परम् इति विग्रहः। स्त्रीपुरुषमिथुनम् इत्यर्थः।

Other translations in Telugu (including the popular गीतामकरन्दमु of 1963 , which follows शांकरभाष्यम्) also committed the same mistake. If one takes all the commentaries and translations (other vernaculars of India) I think it will be one hundred.

असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुरनीश्वरम्। अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकम्॥१६.८॥

. . . ।अपरस्परसंभूतमकिञ्जित्कामहेतुकम्॥८॥इति काश्मीरपाठः।

शङ्कराचार्यः– किञ्चापरस्परसम्भूतं कामप्रयुक्तयोःस्त्रीपुरुषयोरन्योन्यसंयोगाज्जगत्सर्वं सम्भूतम्।

Svāmī Gambhīrānanda's translation (of Śaṅkarācāryabhashyam)* - Moreover, it is aparaspara-sambhutam, born of mutual union. The whole world is born of the union of the male and female impelled by passion.

आनन्दगिरिः–
शास्त्रैकगम्यमदृष्टंनिमित्तीकृत्यप्रकृत्यधिष्ठान्नात्मकेनब्रह्मणारहितंजगदिष्यतेचेत्कथंतदुत्पत्तिः? इत्याशङ्क्याह– किञ्चेति।

रामानुजाचार्यः* – वदन्ति च एवम्; अपरस्परसम्भूतं किम् अन्यत्? योषित्पुरुषयोःपरस्परसम्बन्धेन जातम् इदं मनुष्यपशवादिकम् उपलभ्यते। अनेवंभूतं किम् अन्यद् उपलभ्यते? किञ्चिद् अपि न उपलभ्यते इत्यर्थः। अतःसर्वम् इदं जगत्कामहेतुकम् इति ।

वेदान्तदेशिकस्य तात्पर्यचन्द्रिका* – 'अपरस्पर' – इत्यादिकं न पूर्वेणैकवाक्यम्,'किमन्यत्' इत्यादेरनन्वयात्क्लिष्टकल्पनादनुपपत्तेश्च।एतदेवैषामासुरत्वे पर्याप्तं, किमन्यदुच्यते? इतिकल्पना अध्याहारादिग्रस्ता। 'वदन्ति चैवमिति' तु नाध्याहारादिविवक्षयोक्तम् ,' एतां दृष्टिम्॥

मध्वाचार्यः– परस्परसम्भवो ह्युक्तः'अन्नाद्भवन्तिभूतानि' 3।14 इत्यादिना॥

जयतीर्थस्यप्रमेयदीपिका– अपरस्परसम्भूतम् इत्यस्यापरं परस्मात्सम्भूतमितिव्याख्यानमसत्, प्रतिषेधप्रकरणात्।अतःपरस्परसम्भूतं न भवतीत्याहुरित्येव व्याख्येयम्।स्यादेवम्, यदि परस्परसम्भवो भगवतोऽभिमतःस्यात् इत्यतआह– परस्परेति।यद्वानेन परव्याख्यानासाधुत्वमुपपादयति।भगवता परस्परसम्भवस्योक्तत्वात्तद्वचनं कथमासुरम् ? इति।

हनुमतःपैशाचभाष्यम्– तत्राह अपरस्परेति।अपश्चपरश्चापरस्परम्, परस्परमित्यर्थः। ततःसम्भूतं कामप्रयुक्तयोः स्त्रीपुरुषयोरन्योन्यसङ्गादुत्पन्नं जगत्, अतःकामहैतुकं कामहेतुकमेव कामहैतुकम्। नन्वदृष्टेश्चरादिकमपि किं कारणम् ? नेत्याह– किमन्यदिति।कामादन्यत्कारणं किमस्ति ? नास्त्येवेत्यर्थः। यद्वा मनुष्यपश्चादिकं सर्वमपि स्त्रीपुंसयोःपरस्परसम्बन्धेनैव जातमुपलभ्यते, अपरस्परसम्भूतं तु किमन्यदुपलभ्यते ? नकिञ्चिदपि, अतःकामहैतुकमेव जगदित्याहुरिति योजना॥८॥

वेङ्कटनाथस्य ब्रह्मानन्दगिरिः– तत्राह अपरस्परेति। अपरश्चपरश्चापरस्परम्, परस्परमित्यर्थः।ततःसम्भूतं कामप्रयुक्तयोः स्त्रीपुरुषयोरन्योन्यसङ्गादुत्पन्नं जगत्, अतःकामहैतुकं कामहेतुकमेव कामहैतुकम्।

वल्लभाचार्यस्य तत्त्वदीपिका– अपरस्परसम्भूतम् अपरस्परसम्भूतयोरन्योन्यसङ्गतयोः प्रकृतिरूपयोषित्पुरुषयोः परस्परसम्बन्धेन जातमिदं मनुष्यपश्वाद्युपलभ्यतेऽनवम्भूतं किमन्यत्?

पुरुषोत्तमस्य अमृततरङ्गिणी– इत्याह अपरस्परेति। अपरश्च परश्चेत्यपरस्परं स्त्रीपुरुषसंयोगस्ततो जातं कामहैतुकं स्त्रीपुरुषयोःकाम एव हेतुर्यस्य तादृशम्।

ऩीलकण्ठदीक्षितस्य भावदीपः– अपरस्परसम्भूतं "अपरस्पराःक्रियासातत्ये॥अष्टा॰६.११.४४" इति सुट्।

बीजांकुरवत्परस्परकारणीभूतानां धर्माधर्मतद्वासनानां यत्सातत्यं तस्मात्सम्भूतं, किमन्यल्लोकेऽस्ति?

मधुसूदनसरस्वती– अपरस्परसम्भूतं कामप्रयुक्तयोः स्त्रीपुंसयोरन्योन्यसंयोगात्सम्भूतं जगत्कामहैतुकं कामहेतुकमेव कामहैतुकं कामातिरिक्तकारणशून्यम्।

धनपतेःभाष्योत्कर्षदीपिका– अपरस्परसम्भूतं परापरशब्दावन्यशब्दपर्यायौ। कामप्रयुक्तयोःस्त्रीपुरुषयोरन्योन्यसङ्गाज्जातं काम एव हेतुर्यस्य तत्कामहेतुकं . . .

श्रीधरस्वामी– अपरश्चपरश्चेत्यपरस्पर अपरस्परतोऽन्योन्यतःस्त्रीपुरुषमिथुनात्सम्भूतं जगत्किमन्यत्कारणमस्य . .

अभिनवगुप्तः– न व्याख्यातम्

विश्बनाथः– स्वेदजादीनामकस्मादेव जातत्वादपरस्परसम्भूतम्। अन्यत्किं वक्तव्यम्। कामहैतुकं कामो वादिनामिच्छैव हेतुर्यस्य तत् ।. . .ननु स्त्रीपुंसयोः परस्परप्रयत्नविशेषाज्जगदेतदुत्पन्नं दृश्यत इत्यपि भ्रम एव कुलालस्य घटोत्पादने ज्ञानमिव मातापित्रोस्तादृशबालोत्पादने किल नास्ति ज्ञानमिति भावः।

बलदेवः– अथ स्वभाववादिनां बौद्धानामाह अपरस्परसम्भूतमिति स्त्रीपुरुषसम्भोगजन्यं जगन्नभवति घटोत्पादने कुलालस्येव बालोत्पादने पित्रादेर्ज्ञानाभावात्सत्यप्यसकृत्सम्भोगे सन्तानानुत्पत्तेश्च स्वेदजादीनामकस्मादुत्पत्तेश्च। तस्मात्स्वभावादेवेदं भवतीति।अथ लोकायतिकानामाह कामहेतुकमिति।

श्रीधर्मदत्तशर्मा (गूढार्थतत्त्वालोकः) – न व्यख्यातम्

आनन्द(वर्धन)स्य ज्ञानकर्मसमुच्चयम् (काश्मीरपाठमधिकृत्य कृतम्) – अपरस्परसंभूतं, प्रकृतेर्महां स्ततोऽहङ्कार इति बीजाङ्कुरन्यायप्राप्तकार्यकारणभावरहितम्।अकिञ्चित्कं न विद्यते किञ्चित्स्वर्गनरकादि यस्य परलोकहीनम्।

Kashinath Tryambak Telang: They say the universe is devoid of truth, devoid of fixed principle, and devoid of a ruler, produced by union (of male and female) caused by lust, and nothing else.

Dr. Prasad: They say: the world is unreal, without a substratum, without a God, and without an order. Sexual union of man and woman alone and nothing else causes the world.

Śrīlaprabhupāda – They say that this world is unreal, with no foundation, no God in control. They say it is produced of sex desire and has no cause other than lust.

Prof. S. Radhakrishnan – They say that the world is unreal, without a basis, without a Lord, not brought about in regular causal sequence, caused by desire, in short.

Svāmī Gambhīrānanda – They say that the world is unreal, it has no basis, it is without God. It is born of mutual union brought about by passion! What (cause can there be)?

Swami Chinmayananda's Hindi Commentary* - इनके मतानुसार यह सम्पूर्णचराचरजगत्केवल महाभूतों के परम्परसंबंध से उत्पन्न हुआ है और यह संबंध जिस किसी रूप में परिणित होता है, वह केवल 'संयोग' की बात है, और न कि उस के पार्श्व में कोई नियम है। प्राणियों की उत्पत्ति का एक मात्र कारण है, कामवासना।

Swami Ramsukhdas's Hindi Commentary* - अपरस्परसम्भूतं किमन्यत्कामहैतुकम् – वे कहते हैं कि स्त्री को पुरुष की और पुरुष को स्त्री की कामना हो गयी।अतः उन दोनों के परस्परसंयोग से यह संसार पैदा हो गया। इसलिये काम ही इस संसार का हेतु है।

* From Gita Super Site 2.0. Others are from books like Bhagavadgītā with 11 commentaries; with 8 commentaries and with 4 commentaries and S. K. Belvalkar's edition of Kashmiri Text with Ananda(vardhana)'s commentary.

100 misinterpretations / mistranslations -

As you see this commentator did not go to the example of the Sutram nor apply the same in the present context (लक्ष्यलक्षणसमन्वयः) -

उन की दृष्टि में बेटे से बाप और बाप से बेटा पैदा होता है.

(Here, there is कार्यकारणभावनिश्चयः)

If the क्रिया is नित्या, i e सततम् अविच्छेदेन गच्छति, then only one should use this term , अपरस्पर।

जहाँ क्रिया में कार्य-कारणभाव का निश्चय न किया जा सके, उस का नाम होता है अपरस्पर-संभूत.

I do not know as to what is कार्यकारणभावस्य अनिश्चयः - this has no context nor there is any प्रमाणम् in any commentary --

In the present context it is clearly stated कामहैतुकम् - it means स्त्रीपुरुषसंयोग is कारणम् of this कार्यम् called जगत्।

Then where is the beginning and end (सृष्टि and प्रळय)?

Carvakas do not accept प्रळय (and its सापेक्ष - सृष्टि also is not there- अर्थात्सिद्धम्) -

it means it is नित्यम् (त्रिकालाबाध्यम्) - so neither beginning nor end -

to explain the above concept of Carvakas ,Vedavyasa employed the strong and very rare term ' अपरस्पर (-संभूतम्)।

Mimamsakas also do not accept प्रळय and Vedantins accept षडनादयः।

Let us follow - वीतरागभयक्रोधः - call a spade a spade. It is no sin and I believe this is – अनुद्वेगकरं वचः- सात्त्विकम्

Generally speaking -

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः।

गङ्गासैकतलिङ्गेन नष्टं ताम्रभाजनम् ॥

There are many instances across Sastras, Darsanas, Kavyas etc where things went awry. I shall discuss other such issues also. The purpose is simply - to bring out the right / authoritative meaning and train students to study on these lines .

सर्वोपनिषदो गावो दोग्धा गोपालनन्दनः - we have to be familiar with Upanisats in order to understand the inner meaning of the terse text - भगवद्गीता

Except in difficult cases , we do not go deep into व्याकरणम्। Other Darsanas have to be taken for clarity .

One may respect his गुरु /आचार्य / संप्रदायप्रवर्तक etc, but if there is any miss out then it is our responsibility to discuss the matter - it is not द्रोह।

When different Acaryas say differently you (=x) take the path that is proper -

कपिलो यदि सर्वज्ञः काणादो नेति का प्रमा**?**

तावुभौ यदि सर्वज्ञौ मतभेदः कुतस्तयोः **?**

Let me elaborate the present position --

परस्परम् -- what is this ? --

'कर्मव्यतिहारे सर्वनाम्नो द्वे वाच्ये **,**समासवच्च बहुलम् **'** **(**वार्तिकम् **-** द्विरुक्तप्रकरणम्)

बहुलग्रहणात् अन्यपरयोः न समासवत् (इतरशब्दस्य नित्यम्) - परपर

'असमासवद्भावे पूर्वपदस्थस्य सुपःसुर्वक्तव्यः**'** **(**वा)अन्यो'न्यं विप्रा नमन्ति।

परस्पर - अत्र 'कस्कादिषुच ' (आकृतिगणः) इति विसर्गस्य सः – परस्परं विप्रा नमन्ति।

'स्त्रीनपुंसकयोः उत्तरपदस्थाया विभक्तेःआंभावो वा वक्तव्यः **(**वा**)** - परस्पराम् / परस्परम्।

न (नञ्) + परस्परे = अपरस्परे- 'सुपोधातुप्रातिपदिकयोः ' इति सुब्लुक्प्राप्तः , बाहुलकबलेन न भवति। So परस्परम् / अपरस्परे (नञ्समासः) - in both these cases there should be कर्मव्यतिहारः।

In the case of अपरस्पराः , there is no कर्मव्यतिहारः – अपरस्पराः सार्थाः गच्छन्ति = सततम् अविच्छेदेन गच्छन्ति - there is no any mutual activity.

The सुडागम in अपरस्पराः is द्योतक of क्रियासातन्य - as such there is gulf of difference between अपरस्परे (नञ्समास) and अपरस्पराः (सुडागमः) । Now let us see how **different commentators took** it -

Some of them did not attempt (the result will be discussed). Others took it as नञ्समास - but then it should be अपरस्परे - अपरस्परैः etc

By the by in the second case there will be problem - the word कामहैतुकम् suggests कर्मव्यतिहार and this is a विशेषणम् of अपरस्परसंभूतम् which means born without कर्मव्यतिहार |

There is no कार्यकारणभाव or अन्यो'न्यम् / परस्परम् denoted by अपरस्परसंभूतम्।

Significance and importance of the term अपरस्परसंभूतम् - which means नैरन्तर्येण संभूतम्.

Carvakas do not accept प्रळय , as such the सापेक्षिक - सृष्टि is also not there - so if you do not take नैरन्तर्यम् then this concept will be affected.

Mimamskas also do not accept प्रळय (and सृष्टि as well) – न कदापि अनीदृशं जगत् ।

Vedantins (अद्वैते)accept six अनादिs -

जीव ईशो विशुद्धा चित्तथा जीवेशयो र्भिदा।

अविद्या तच्चितोर्योगः षडस्माकमनादयः॥

In such cases परिहार is there in सांख्यसूत्रानिरुद्धवृत्ति **--**

यत्रोभयोः समो दोषःपरिहारो'पि वा समः।

नैकः पर्यनुयोक्तव्यः तदर्थस्य विचारणे॥

Now अप्रतिष्ठम् –

प्रतिष्ठा , प्रतिष्ठितम् , प्रतिष्ठाम् , प्रतितिष्ठति etc are used so many times across तैत्तिरीयारण्यकम्

and तैत्तिरीयोपनिषत् and other Vedas/Upanisats. In the same अनुवाक as सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म (आनन्दवल्ली- तै उप) there is ब्रह्मपुच्छं प्रतिष्ठा -

But don't you think it is assigning पुनरुक्तिदोष to Vedavyasa(सत्यम् = ब्रह्म already said) -yes , so I have taken ' धर्मो विश्वस्य जगतः प्रतिष्ठा ' (महानारायणोपनिषत्) --

प्रतितिष्ठति अनया जगत् इति प्रतिष्ठा – धर्म उच्यते।

Carvakas refute both पूर्वमीमांसा and उत्तरमीमांसा (धर्म and ब्रह्म)

Now अपरस्परसंभूतम् -

Panini instituted प्रत्ययs in वर्तमान , भूत , भविष्यत् , कालसामान्य etc.

"नित्यप्रवृत्ते च कालाविभागात्" - वार्तिकम्(महाभाष्यम्- वर्तमाने लट्-3-2-123)

Here it is नपुंसके भावे क्तः पा सू 3-3-114 in कालसामान्य - then अर्श आदित्वात् मत्वर्थीयःअच् -

’भाव एव हि धात्वर्थः इत्यविच्छिन्न आगमः ’ -वाक्यपदीयम् (पदकाण्डः - क्रियासमुद्देशः -श्लोकः 23)

So, I said संभवः(संभूतम्) - ,अपरस्परसंभूतम् and जगत् are in सामानाधिकरण्यम्।

So, there is no need to go to छान्दसत्वम् / पृषोदरादित्वम्।

When the usage is there and the meaning is also clear and when any other type of commentary shall not be faithful to the concept and doctrine of Carvakas as shown -why to go to आर्ष ?

If there is any difference in the form, and not meaning, of a Sabda , then only, we call it आर्ष। Unless and until you quote a single or more commentaries and apply आर्ष , what is the purpose of such discussion ?

Please note -

Patanjali illustrated - अर्शआद्यच् – दुग्धा गावः , विभक्ता भ्रातरः (महाभाष्यम् , ’कर्तरि कृत्’ 3-4-67) |

वनाय पीतप्रतिबद्धवत्सां यशोधनो धेनुमृषेर्मुमोच (रघुवंशः-2)- पीतम् अस्याःअस्तीति पीता।

You may take बहुव्रीहि also – अपरस्परं संभूतं यस्य तत् अपरस्परसंभूतं जगत्।

I have already said - there is सामानाधिकरण्यम्।

आकृतिगण can never be considered on a par with आर्ष / पृषोदरादि।

The situation is that one cannot take any single commentary (or two) and claim it is correct. By selecting one, please note, you are belittling others - same coin .

That's why I said - 100 commentaries - I am not in limbo. But even now if there is any commentary that conforms to Panini let us welcome it.

How can anyone neglect the rare term selected by Vedavyasa and interpret in a different way?

Any deviation from the original meaning would certainly affect the doctrine of Carvakas – नास्ति प्रलयः।

अपरस्पराःसार्थाःगच्छन्ति / अपरस्पराणि वाहनानि गच्छन्ति --

where is कार्यकारणभाव ? मृत्तिका iskारणम् - घटःकार्यम्। ईश्वरःकारणम् - जगत्कार्यम्, much less ' indeterminacy ' - what is the context and intended meaning ?

‘The main characteristic of materialists is the conviction about the appearance of "चेतन" from "जड" as an epi-phenomena.’

Let me explain what Carvakas say about चैतन्यम् -

There are four elements - पृथिवी ,अप् , तेजस् and वायु -The देह is formed by the four elements – then just like excitement is born from किण्व (a kind of gum used in the preparation of wine - India) , चैतन्यम् is born out of the देह. Such a चैतन्यविशिष्टदेह only is called आत्मा।

बृहदारण्यकोपनिषत् says चैतन्यम् will go away along with body at the time of death -

विज्ञानघन एव एतेभ्यःसमुत्थाय न हि प्रेत्य संज्ञास्ति (they quote);प्रेत्य = having died ;संज्ञा = चैतन्यम्

According to Veda it is – सर्वं चेतनावत् - so no problem with जड also. But for Carvakas something is to be created for जड - that may be epi-phenomena.

Are there any guidelines in our tradition which would help to take a decision when a गुरु / आचार्य says something that goes against the real and authentic text ?

Here is याज्ञवल्क्य who offers some उपदेश at the end of his शिक्षा -

युक्तियुक्तं वचो ग्राह्यं न ग्राह्यं गुरुगौरवात्।

सर्वशास्त्ररहस्यं तद्याज्ञवल्क्येन भाषितम्॥

Do not accept anything since it is said by your गुरु , but if it is logically correct then you can take it . This रहस्यम् / सिद्धान्तः is applicable to all Sastras, Darsanas etc.

माण्डूक्यशिक्षा enumerates six reasons for the degeneration of विद्या -

आलस्यात् मूर्खसंयोगात् भयात् रोगनिपीडनात्।

अत्यशक्त्याच्च मानाच्च षड्भिर्विद्या विनश्यति॥

Laziness , company with stupid people , fear, chronic disease , too much of weakness , ego - by these six factors the education would perish.

Kalidasa also says -

पुराणमित्येव न साधु सर्वं न चापि काव्यं नवमित्यवद्यम्।

सन्तःपरीक्ष्यान्यतरद्भजन्ते मूढः परप्रत्ययनेयबुद्धिः॥ मालवकाग्निमित्रीयम्

जगदपरस्परसंभूतमनाद्यज्ञानपरंपरासंभूतम् । अपरस्पराः क्रियासातत्ये **(पा 6-1-144) –** जीवगोस्वामी ।

Here in this commentary the Sutram is quoted - but "अनाद्यज्ञानपरम्परा " does not denote क्रियासातत्य - where is क्रिया in the first place ?

अपरस्परसम्भूतं न भवत्येकस्मादेकस्योत्पत्तिरिति क्रमेण नोत्पन्नं येन कर्ता अपेक्षेत - Vanamali

This is just नञ्समास - न + परस्पर।

You can take any number of commentaries - 100 is just a figure that means many, and here , if one takes all the vernaculars of India and foreign languages there will be many more. In most of the cases it is – गतानुगतिको लोको न लोकःपारमर्थिकः।

Where does Bhagavatpada S'ankara stand in this classification? Samkaracarya falls in the fourth basket - who interpreted as अन्योन्य / परस्पर।

Please note that **लोकायतिकs / नास्तिकs were there since creation -**

In ज्योतिश्शास्त्रम् it is discussed -

If कुज and बुध have got any connection with मेषराशि then he will become a नास्तिक।

Panini (4-4-60) registered -

अस्तिनास्तिदिष्टं मतिः (ठक्) = नास्तिकः।

Manu (2-11) said – **नास्तिको वेदनिन्दकः।**

Bhagavatam (वैरभक्ति **- 6&7**) and Ramayanam discuss this issue .

Bauddhas and Jainas fall under नास्तिक as they oppose वेदप्रामाण्यम् **etc.**

न हि दोषाणां लक्षणमस्ति - महाभाष्यम् (ङ्याप्प्रातिपदिकात् 4-1-1)

आसुरीगुणs were being discussed by Vedavyasa. No doubt , we received a lot from so many Acaryas .

Everybody has to learn from others --

ऋषीणामपि यज्ज्ञानं तदप्यागमपूर्वकम् – (30, ब्रह्मकाण्डः- वाक्यपदीयम्)

So, for some reason or the other the original meaning is lost and generally most of the commentators do not refer to Mahabhasyam / Vakyapadiyam etc.

REVISED VERSION (it is प्रतितिष्ठति and धर्मः**) -**

अवतारिका -

(अथ द्वादशभिःश्लोकैःआसुरीं प्रवृत्तिं विवृणोति) नास्तिकानां मते 'प्रत्यक्षमेकं चार्वाकाः' इत्युक्तरीत्या सत्यधर्मेश्वरादि नास्त्येव।सर्वं तावत्स्वाभाविकमेव जगत् इत्याह द्वितीयेन--

असत्यमिति।सत्यशब्दवाच्यं , ' सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म ' इत्यादिवेदवाक्यप्रतिपाद्यं जगतः कारणं ब्रह्म इति नास्ति किञ्चिद्वस्तु। ' नास्तिकोवेदनिन्दकः' इतिमनुः।यदा वेदस्य प्रामाण्यं नास्ति तदा तत्प्रतिपाद्यस्य जगत्प्रतिष्ठाहेतुरितिजेगीयमानस्य धर्मस्यापि नास्ति प्रामाण्यम्। प्रतितिष्ठति अनया इति धर्म उच्यते।धारणाद्धर्म इत्याहुः इति तद्विदः। अथअनुमानगम्यः ईश्वरः नियन्ता जगतः इत्यपि अनृतमेव। स्वाभाविकत्वात्सुखदुःखानाम् न प्रमाणान्तरापेक्षा। अथ यदि तत्र नैव कश्चन अधिकारी कथम् एतज्जगत्संभवति इति आकाङ्क्षायाम् आह – अपस्परसंभूतं निरन्तरसंभववत् - 'अपरस्पराःक्रियासातत्ये ' इति पाणिन्यनुशासनेन अपरे च परे च इति विग्रहे सुडागमः क्रियासातत्यद्योतकः समासाश्रयः निपातितः। जगतःअविच्छेदेन संभवः अनेन सूचितस्सन्प्रलयादिकं निराकरोति। तच्च कस्य हेतोःइत्यत आह – कामहैतुकम् इति। काम एव हेतुः अपरस्परसंभवस्य। अर्थात्कामेन तावत्स्त्रीपुरुषयोः संयोगः अविच्छेदेन गच्छति इति जगदपि अविच्छेदेन वर्तते इत्यर्थः। किमन्यत् ? कामहेतुकाविच्छेदसंभवं विना नान्यत्किञ्चित्जगतः कारणम् अस्ति इत्यर्थः।

English Translation --

Intro : (Now Vedavyasa explains the behaviour of demons by twelve verses) Here is the second verse, which gives the doctrine of Carvakas tersely . Carvakas (ethiests) believe Pratyaksam (Perception) as the only Means of Knowledge . Neither Veda nor Dharma nor anything proposed by Veda , such as Isvara, is acceptable to them . Everything in the universe happens naturally -

There is no anything called Brahman that is described as the cause of the world and denoted by the term Satyam in Upanisats . Dharma , which is said to be the base of the universe , is also meaningless. Rather, the universe does exist simply due to the continuous union of males and females caused by lust.

****

Linguistics: From Panini to Chomsky

To put it in a few words neither Stall nor Max Muller nor Whitney did learn Panini in the way it should be learned. In the West (presently it started here in India also) people read Panini (mostly translations) and write a book.

Without the knowledge of Padavaakyapramaanasaastras, I fail to understand, as to how one can understand / teach any Sastra. Most of the time the comments they make are provoking and vouch to their impudence.

'aiun.' - without the knowledge of the Nyayasutram – jaatyaakrtivyaktayastu padaarthah, how can one understand as to what Panini meant. The teacher may not initially quote the sutra but later he would explain as to how 'a' etc are to cover 18 akaaras and so on.

Similarly, without the knowledge of 'angaangibhaava'(Purvamimamsa) how can one explain the structure of Panini's system - the relation between vidhisutra and samjnaa-paribhasaa-adhikaara-atidesa-niyama sutras ?

It is a million dollar question as to how many sastras did they study in gurukula / who were their gurus / what about their memory power / do they have first hand knowledge of works like Mahabhasyam ,Vakyapadiyam , Manjusa(things should be on the tip of the tongue) etc.

Why should one compare Panini etc. with some Western scholar ?

Panini was dealing with 1130 Vedic sakhas, Vedangas, Vaidyakam, Darsanas etc. and the spoken language .

He, just like his predecessors, introduced some samjnas , which are purely technical , i.e. have got nothing to do with the language in common parlance (see Manjusa-first part). This is common to all sastras including Mathematics , Ayurveda , Natyasastra etc.

In Modern Linguistics ' Morphology' is a term borrowed from Plant Sciences .Ekasesa is akin to mathematical calculations .

I have published a book - ' Theories of Language : Oriental & Occidental (2008) and arranged to be sent to America , Canada , Britain and India . I refuted all the Modern

Linguistic Theories vis a vis Indian Theories .So far I have received only one review from Asiatic Society , Bombay (1904), recently .

For some, Panini deals with Morphology, for others Syntax etc. Did they study Panini? Astadhyayi deals with Phonology to Discourse Analysis , i.e. Varna to Mahavakya , including semantics. The comments of Max Muller and Whitney are not worth commenting. It is a waste of time .

I think the following is worthy to note -

विद्वानेव विजनाति विद्वज्जनपरिस्रमम् ।

न हि वन्ध्या विजानाति गुर्वीं प्रसववेदनाम् ॥

प्रज्ञा विवेकं लभते भिन्नैरागमदर्शनैः ।

कियद्वा शक्यमुन्नेतुं स्वतर्कमनुधावता ?

••